

Приложение
к ООП ООО МБОУ «СОШ № 4 г.Грозного»

Рабочая программа учебного предмета¹
«Чеченская литература»
(базовый уровень)

¹ Данная рабочая программа является базовой для учителя-предметника. Количество часов в тематическом планировании в каждом классе корректируется в соответствии с учебным планом ООП СОО в зависимости от профиля обучения.

1. Планируемые результаты освоения учебного предмета «Чеченская литература»

1.Планируемые результаты осознание значимости чтения и изучения литературы для своего дальнейшего развития; формирование потребности в систематическом чтении как средстве

- познания мира и себя в этом мире, гармонизации отношений человека и общества, многоаспектного диалога;
- понимание литературы как одной из основных национально-культурных ценностей народа, как особого способа познания жизни;
- обеспечение культурной самоидентификации, осознание коммуникативно-эстетических возможностей чеченского языка на основе изучения выдающихся произведений чеченской традиционной культуры, культуры своего народа, мировой культуры;
- воспитание квалифицированного читателя со сформированным эстетическим вкусом, способного аргументировать своё мнение и оформлять его словесно в устных и письменных высказываниях разных жанров, создавать развёрнутые высказывания аналитического и интерпретирующего характера, участвовать в обсуждении прочитанного, сознательно планировать своё досуговое чтение;
- развитие способности понимать литературные художественные произведения, отражающие разные этнокультурные традиции;
- овладение процедурами смыслового и эстетического анализа текста на основе понимания принципиальных отличий литературного художественного текста от научного, делового, публицистического и т. п., формирование умений воспринимать, анализировать, критически оценивать и интерпретировать прочитанное, осознавать художественную картину жизни, отражённую в литературном произведении, на уровне не только эмоционального восприятия, но и интеллектуального осмысления.

1.Предмет 1аморца доьзна долу жам1аш

Родная литература (чеченская литература)

Дешаран предметан юкъара характеристика

Лаккхара ийман а долуш, эстетикин мах хадо а хууш, г1иллакх-оьздангаллех массо а аг1ор адам кхиорехь доккха маь1на ду исбаьхьаллин литература. Дешаран хьукматехь литература хьехар кхочушдо искусствон дахарца з1е тасарца, кеп а, чулацам а вовшех буозарца, историна, ламасташца, керла юкъадалорашна т1е а тийжаш,историн-культурин хаамех пайдаоьцуш, литературин теорин а, историн а коьрта кхетамаш 1амош, исбаьхьаллин произведенеш талла а,церам мах хадо а хаарш луш, литературин меттан исбаьхьаллин г1ирсаш караберзош а.

Дешаран хьукматехь литература хьехаран 1алашо-дешан искусство, классически а, кхечу халкъийн а литературийн хьал довзийтар; литературан социокультурин цхьана декъах санна кхетамбалар.Литература 1аморан бух-

исбаъхъаллин говзарш ешар а, ламор; историн-культурин а хиламийн а, дешан говзанчийн биографеш а йовзийтар.

Литературин говзариин эстетикин мах хадо, царех кхета дешархой ламор.

Дукха хенахь дуьйна исбаъхъаллин аглор дерриге халкъо классически аглор къобалийна, мехкан а, дуьненан а литературин хазна хилла длахлиттина исбаъхъаллин говзарш ламорехь бен кхочушъялур яц литературин лалашонаш. Цу тӀе а доьгӀна, школахь литература ламоран лалашо ю лаккхара исбаъхъаллин кхачамболу, дахаран бакъдерг гойту, юкъара синмехаллаш йовзуьйтуш, адамашкахь лекхара синъоздангаллин синхаамаш кхуллуш йолу дуьненахь тоьлла йолу дешан культурин исбаъхъаллин говзарш дешархошна йовзийтар.

10-чу классехь нохчийн литература кӀиранах 3 сохьтехь хьеха лерина ю программа.

2. Белхан программин чулацам 102 сахьт

Довзийтар(1 сахьт)

Нохчийн литература кхоллаяларан башхаллаш.

Арсанов С.-Б. А.(10 сахьт)

Арсанов СаьӀид-Бейн дахар а, кхолларалла а.«Маца девза доттагӀалла»роман. Романехь кьинхьегамхойн васташ кхолларан башхаллаш.Арсби а, цуьнан накьостий а: Джо, Таташ, Джабраил. Бено. Цуьнан гӀиллакх-оьздангалла кхиаран хьелаш. Романехь зударийн васташ: Хедишат, Селима, Ульяшева. Романехь къаьмнашна юкъара доттагӀаллин тема гайтаран башхаллаш.

Литературан теори.Романах кхетам балар.

Мамакаев М.А. (10сахьт)

Мамакаев Мохьмадан дахар а, кхолларалла а. «Орган тӀехь сатесна», «ТӀулгаша а дуьйцу», «Даймахке», «Зама»стихотворенеш.

«Зеламха»роман. Романан турпалхочун Зеламхан васт кхолларан башхаллаш. Романехь зударийн васташ: Бици, Зезаг. Зеламхас латтийначу кьийсаман маьӀна. Романан маьӀна а, исбаъхъаллин башхаллаш а.

Литературан теори.Лирикех болу кхетам кӀаргбар. Романах болу кхетам кӀаргбар.

Нохчийн литература Сийлахь-боккха Даймехкан тӀом лаьттинчу шерашкахь (5 сахьт).

«Дерриге а тӀамна», «Цавевзачу салтичун каш»стихотворенеш.«Малх тоьлур бу»поэма.

ХӀинцалерчу литературехь Даймехкан тӀамехь гайтинчу халкъан турпалаллин тема(2 сахьт).

«Ирс къуьйсусуш веллачун сий делахь, Латта!»стихотворени.

Ошаев Х. Д. (10 сахът).

Ошаев Халидан дахар а, кхолларалла а.«Алун шераш»роман. Граждански т1еман хенахъ Нохчийчохъ лаьттина кыйсам гайтар. Романан чулацамехъ къаьмнашна юкъара доттаг1аллин уйраш. Романан турпалхойн Шапиев Ахьмадан, Александр Сачинан, Чергизов Амадин васташ дастаран башхаллаш.

«Алун шераш»романан маъ1на а, исбаьхьаллин башхаллаш а.

Литературан теори.Роман - эпопеях кхетам балар.

Гадаев М.-С. (10 сахът).

Гадаев Мохьмад-Салихъан дахар а, кхолларалла а. «Даймахке сатийсар»,

«Дай баьхна латта», «Рег1ара поп», «Гуьйренан зезаг», «Генара кехат»,

«Ц1ен Берд» стихотворенеш. Нохчийн литературехъ Гадаев Мохьмад-Салихъан кхоллараллин мехалла.

Литературан теори.Стихах болу кхетам к1аргбар. Поэтически суртх1отторан г1ирсех болу кхетам к1аргбар.

Исаева М. С.(7 сахът).

Исаева Марьяман дахар а, кхолларалла а.«Ирсан орам» роман. Васса а, Акаев Руслан а романехъ гайтаран башхаллаш. Романехъ кегийрхон васташ.

Романехъ кьинхьегаман тема къасторан башхаллаш.

Литературан теори.Романехъ дахар гайтаран башхаллаш.

Эдилов Х. Э. (7 сахът).

Эдилов Хасмохьмадан дахар а, кхолларалла а. «Сийлаха»поэма.

Поэмин турпалхойн Ибрах1иман, Сийлахин васташ кхолларан башхаллаш. Сийлаха а, Эдалха а. Ибрах1им а, Эдалха а.

Литературан теори.Лиро-эпически произведенех болу кхетам к1аргбар.

Музаев Н. Д. (6 сахът).

Музаев Нурдинан дахар а, кхолларалла а.«Сатийсаман ницкъ»Нохчийчоьнан нефтахойн г1уллакхаш гайтаран башхаллаш. Ламчуьра жа1уьнийн дахар гайтаран башхаллаш. Романехъ нохчийн г1иллакхаш, хьаша-да ларар гайтаран башхаллаш.

Литературан теори.Романех болу кхетам к1аргбар.

Гайсултанов 1. Э.(7 сахът).

Гайсултанов 1умаран дахар а, кхолларалла а.«Александр Чеченский» повесть. Кегий йийсарш. Ша винчу юьрта кхаьчча, А.Чеченскийн хилла дог-ойла гайтаран башхаллаш. Алексадр Чеченскийн дахаран т1аьххъара шераш повестехъ гайтар.

Литературан теори. Исторически повестах кхетам балар.

Базоркин И.М. (5 сахът).

Базоркин Идрсан дахар а, кхолларалла а. «Бешерийн боданера» романехъ г1алг1айн къоман хьалхалера дахар гайтаран башхаллаш. «Бешерийн боданера» романа турпалхойн васташ кхолларан башхаллаш.

Казбеги А. (5 сахът).

Казбеги Александран дахар а, кхолларалла а. «Элиса», «Да вийнарг», «Циция» повесташ.

Аннотаци язъайтар (2 сахът).

10-г1а класс чекхъяьккхинчарна хаа дезарг

Литература 1 амийначу дешархочунна хаа деза:

- нохчийн литературан кхечу къаьмнийн литератураца хилла уьйраш;
 - Мамакаев Мохьмадан, Арсанов Саь1ид-Бейн, Мамакаев 1аьрбин дахаран а, кхоллараллин а некъан коьрта муьраш, кхиболчу яздархойн дахарх лаьцна коьртаниг;
 - 1 амийначу исбаьхьаллин произведени т1ехъ гайтинчу замана коьрта билгалонаш;
 - 1 амийнчу исбаьхьаллин произведенийн сюжетан а, д1ах1оттаман а, вастийн а башхаллаш;
 - 1 амийнчу исбаьхьаллин произведенийн коьртачу турпалхойн амалш, юкъара маь1на;
 - 1 амийнчу исбаьхьаллин произведенийн жанрийн къастамаш;
 - лирикан, поэтически меттан, эпически, лиро-эпически произведенийн коьрта билгалонаш;
 - исбаьхьаллин литературан хаарш алсам дахаран а, кхетош-кхиоранж маь1на;
 - дагахъ 1амо билгалъяхьначу произведенийн тексташ.
- Дешархошна 1емина хила деза:
- произведени т1ера исбаьхьаллин суьрташ шайн ойланехъ юха схьах1итто;
 - литературан произведени шен жанран а, идейно-исбаьхьалин а башхаллашка хьаьжжина къасто;
 - исбаьхьаллин произведени муьлхачу литературан тайпанан ю (эпически, лирически, драматически) билгалдаккха;
 - литературан произведенин коьрта проблемаш билгалъяха;

- цхъана я масех произведенин турпалхойн васташ вовшех дустуш къасто;
- произведенехъ сюжетан, дlахlоттаман, вастийн исбаъхъалии суртхlотторан гlирсийн цхъаалла гучуяккха а, маъlна дан а;
- произведенин турпалхошка а, цу tlерачу хиламашка а авторан болу хъежамаш билгалбаха;
- ешначу произведених а, цуънан турпалхойх а шайна хетарг бух болуш чlагlадан;
- ибаъхъаллин произведени къастош еша;
- шаъш кхочушбечу барта а, йозанан а белхан план хlотто;
- барта а, йозанан а тайп-тайпана сочинеш кхолла;
- литературан хьокъехъ а, юкъараллин дахарх лаьцна а йолчу статьян план, тезисаш, конспект хlотто;
- литературан материал tlехъ доклад, къамел кечдан (цхъана-шина книгех пайда оьцуш);
- шаъш ешначу книгина рецензи язъян;
- ишколан дахарх лаьцна доклад, къамел кечдан.

Дешаран предметан юкъара характеристика

Лаккхара ийман а долуш, эстетикин мах хадо а хууш, гlиллакх-оьздангаллех массо а агlор адам кхиорехъ доккха маъlна ду исбаъхъаллин литература. Дешаран хьукматехъ литература хъехар кхочушдо искусствон дахарца зle тасарца, кеп а, чулацам а вовшех буозарца, историна, ламасташца, керла юкъадалорашна tle а тийжаш,историн-культурин хаамех пайдаоьцуш, литературин теорин а, историн а коьрта кхетамаш lамош, исбаъхъаллин произведенеш талла а,церам мах хадо а хаарш луш, литературин меттан исбаъхъаллин гlирсаш караберзош а.

Дешаран хьукматехъ литература хъехаран lалашо-дешан искусство, классически а, кхечу халкъийн а литературийн хьал довзийтар; литературан социокультурин цхъана декъах санна кхетамбалар.Литература lаморан бух–исбаъхъаллин говзарш ешар а, lамор; историн-культурин а хиламийн а, дешан говзанчийн биографеш а йовзийтар.

Литературин говзарийн эстетикин мах хадо, царех кхета дешархой lамор.

Дукха хенахъ дуьйна исбаъхъаллин агlор дерриге халкъо классически агlор къобалийна, мехкан а, дуьненан а литературин хазна хилла дlахlиттина исбаъхъаллин говзарш lаморехъ бен кхочушъялур яц литературин lалашонаш.

Цу tle а доьгlна, школахъ литература lаморан lалашо ю лаккхара исбаъхъаллин кхачамболу, дахаран бакъдерг гойту, юкъара синмехаллаш йовзуьйтуш, адамашкахъ лекхара синьоьздангаллин синхаамаш кхуллуш йолу

дуьненахь тоьлла йолу дешан культурин исбаьхьаллин говзарш дешархошна йовзийтар.

11-чу классехь нохчийн литература кIиранах 3 сохьтехь хьеха лерина ю программа.

Белхан программин чулацам

102сахьт

Довзийтар (1 сахьт)

Сулаев М.А. (10 сахьт).

Сулаев М. дахар а, кхолларалла а. «Сох муха эр дара адам», «Органан йистехь», «Сай» стихотворенеш. «Лаьмнаша ца дицдо» роман.

Литературан теори. Исбаьхьаллин литературехь васт кхолларах болу кхетам кIаргбар.

Айдамиров А. 1. (8 сахьт).+2

Айдамиров А. дахар а, кхолларалла а. «Еха буйсанаш» роман.

Литературан теори. Исторически романах болу кхетам кIаргбар.

Ахматова Р.С. (7 сахьт).

Ахматова Р. дахар а, кхолларалла а. «Даймахке», «Тхо долчу дуйла...» стихотворенеш. «Дагалецамийн новкъа» поэма.

Литературан теори. Лирически турпалхочух болу кхетам кIаргбар.

Сулейманов А. С. (4 сахьт).

Сулейманов А. дахар а, кхолларалла а. «Ламанан хьостанаш», «Маржа-я1, боцу ницкъ», «Ма дохко ваьлла со» стихотворенеш.

Литературан теори. Лириках, лирически турпалхочух кхетам кIаргбар.

Арсанукаев Ш.1. (10 сахьт).+2

Арсанукаев Ш. дахар а, кхолларалла а. «Весет», «Нагахь хьан г1о оьшуш...», «Нийсонан гимн», «Гиний шуна?», «Дицдина илли», «Ненан мотт» стихотворенеш. «Кхолламан сизаш» стихашкахь роман.

Литературан теори. Стихашца язйинчу романах кхетам балар. Поэтически маттах кхетам балар.

Окуев Ш.Хь. (7 сахьт).

Окуев Ш. дахар а, кхолларалла а. «Лай т1ехь ц1ен зезагаш» роман.

Литературан теори. Яккхий эпически жанрехь йолчу произведенех болу кхетам кIаргбар.

Шайхиев 1.Х. (6 сахът).

Шайхиев 1. поэтически кхолларалла. «Нохчийчоь-1995», «Ч1аг1о» стихотворенеш. «Дерачу кхолламан кхиэл» стихашкахъ повесть.

Литературан теори. Стихашца язйинчу повестах кхетам балар.

Рашидов Ш. Р. (6 сахът).

Рашидов Ш. Поэтически кхолларалла. «Баланах дуьзна дог», «Пондар боьлху» стихотворенеш. «Аружа» поэма.

Литературан теори. Лирически говзарех болу кхетам к1аргбар. Стихаш кхолларан кепаш.

Гацаев С.А. (4 сахът).

Гацаев С. дахар а, кхолларалла а. «Йише Маржане», «Хаьий хьуна, Фирдоуси...», «Хатта хьайна Саадига», «Цхьа а дац сан ойла кьуьйлуш...», «Лоша эсала мох...», «Лалла хьайна некъаш мел ду...», «Б1аьсте хир ю - б1аьсте, б1аьсте!...» стихотворенеш.

Литературан теори. 1аламан лирикех болу кхетам к1аргбар.

Ахмадов М. М. (6 сахът).

Ахмадов М. прозаически кхолларалла. «Сатоссуш, седарчий довш», «Маьрк1ажехъ дитташ» романащ, «Зингатийн барз а ма бохабелаш» повесть.

Литературан теори. Литературин турпалхочух, сюжетах, композицех кхетам балар.

Дикаев М.Д. (4 сахът).

Дикаев М. дахар а, кхолларалла а. «Стегаг ц1е», «Суна лаьа» стихотворенеш.

Литературан теори. Лирически стихотворенех болу кхетам к1аргбар.

Кибиев М.М. (4 сахът).

Кибиев М. дахар а, кхолларалла а. «Ден кьамел» стихотворени. «Шагат1улг» легенда.

Литературан теори. Эпически, лирически долчух кхетам балар.

Бексултанов М. Э. (6 сахът)

Бексултанов М. прозаически кхолларалла. «Наггахъ, сайн сагатделча», «1аьржа б1аьрг», «Хьалхара парта», «Корталин Хантоти» дийцарш.

Литературан теори. Дийцарх болу кхетам к1аргбар.

Бисултанов А. Д. (6 сахът).

Бисултанов А. поэтически кхолларалла. «Йоглу и кѣжѣлла месаш...», «Бадугев Саѣид», «Десачу гуѣйна тѣе...», «Ас хѣан чѣабанех гѣаигѣа юѣур ю» стихотворенеш.

Литературан теори. Лириках болу кхетам кларгбар.

Эльсанов И.И. (4сахѣт).

Эльсанов И. прозаически кхолларалла. «Кѣайн коч», «Баѣчча», «Кѣант цѣавар» дийцарш. «Цѣегѣачу декхнийн боѣлак» повесть.

Литературан теори. Исторически повестах болу кхетам кларгбар.

Яндиев Д.Х. (3 сахѣт).

Яндиев Д. поэтически кхолларалла. «Нене», «Хаза ю синтеме буѣйса» стихотворенеш.

Литературан теори. Луларчу кѣаѣмнийн поѣзех кхетам балар.

Кулиев К.Ш. (2 сахѣт).

Кулиев К. поэтически кхолларалла. «Хиндолчунна аѣлла байташ», «Тѣуѣначу лаѣттан цинц кѣуѣйлу ас буѣйнахъ...» стихотворенеш.

Литературан теори. Луларчу кѣаѣмнийн поѣзех болу кхетам кларгбар. (2 сахѣт)

11-гѣа класс чекхѣяѣккхинчарна хаа дезарг

Литература ѣаѣийначу дешархочунна хаа дезаш ду:

- дешан искусствон вастийн башхаллаш;
- ѣаѣийначу литературин говзарийн чулацам;
- яздархойн дахарх а, кхоллараллех а коѣрта хаамаш;
- историко-литературин некѣаш кхиаран бакѣонаш а, литературин тайпанаш а; литературин теорин коѣрта кхетамаш а;
- литературин говзаран чулацам схѣабийца хаар;
- исбаѣхѣаллин говзалла талла хаар (тематика, проблематика, васташ, композицин башхаллаш, чулацаман мехалла, меттан исбаѣхѣаллин гѣирсаш);
- ѣаѣийна цхѣа дакѣа таллар и говзаран проблематикица ѣозуш хиларх кхетор;
- исбаѣхѣаллин литература юкѣараллин дахарца а, культурица а юстар;
- ѣаѣийначу литературин говзарийн чулацам дахарций, историн хиламашций буоза хаар;
- литературин гуттар а долу хаттарш, лехамаш, ѣалашонан гар;
- говзар карарчу заманца юста хаар;

- говзаран тайпа а, жанр а къастор;
- литературин говзарш вовшашца юстар;
- авторна хеташдерг билгалдаккхар;
- 1амийна говзарш нийса ешар;
- ешначу говзарх лаьцна шена хетарг алар;
- ешначу говзаршна рецензеш язъян, царех лаьцна сочиненеш язъян хаар.

Дахарехъ а, къинхъегамехъ а хаарех пайдаэца хаар:

- муьлхха а темина барта я йозанан текст х1оттор;
- диалогехъ я дискуссехъ дакъалацар;
- исбаъхъаллин культурин дахарх болу хаамаш бовзар, церан эстетически мах хадор;
- шена оьшу говзарш къасто а, церан нийса мах хадор а хаар.

Дешархошна 1емина хила деза:

- говзар т1ера исбаъхъаллин суьрташ шайн ойланехъ юха схьах1итто;
- литературин говзар шен жанран а, идейно-исбаъхъалин а башхаллашка хьаьжжина къасто;
- исбаъхъаллин говзар муьлхачу литературин тайпанан ю (эпически, лирически, драматически) билгалдаккха;
- литературин говзаран коьрта проблемаш билгалъяха;
- цхъана я масех говзаран турпалхойн васташ вовшех дустуш къасто;
- говзарехъ сюжетан, д1ах1оттаман, вастийн исбаъхъалин суртх1отторан г1ирсийн цхъаалла гучуяккха а, маь1на дан а;
- говзаран турпалхошка а, цу т1ерачу хиламашка а авторан болу хьежамаш билгалбаха;
- ешначу говзарх а, цуьнан турпалхойх а шайна хетарг бух болуш ч1аг1адан;
- ибаъхъаллин говзар къастош еша;
- шаьш кхочушбечу барта а, йозанан а белхан план х1отто;
- барта а, йозанан а тайп-тайпана сочиненеш кхолла;
- литературин хьокъехъ а, юкьараллин дахарх лаьцна а йолчу статьян план, тезисаш, конспект х1отто;

– литературин материал тӀехь доклад, къамел кечдан (цхьана-шина книгех пайда оьцуш);

– шашь ешначу книгина рецензи язъян

3. Дешаран-темин хьесап

10 Класс (102 сахьт)

№	Хьеха билгалдинарг	Сахьт
1	Довзийтар	1
2	Мамакаев М.А.	9
3	Гадаев М.-С.	3
4	Нохчийн литература XX бӀешеран хьалхарчу эхехь кхиаран хьелаш.	1
5	Арсанов С.-Б., Ошаев Х. Окуев Ш. (обзор)	3
6	XIX-бӀешо чекхдолучу –XX-бӀешо долалучу муьрехь хилла нохчийн юкьараллин дахар а, граждански тӀом а.	1
7	Гайсултанов 1. Э.	5
8	Эдилов Х. Э.	4
9	Абдулаев Л.	3
10	И.Эльсанов.	5
11	Бисултанов Апти	5
12	Муталибов Зайнди	2
13	Эдилов Хасмохьмад	4
14	Сулаев Мохьмад.	2
15	Гацаев Саид	2
16	Бисултанов Апти	3
17	Базоркин И.М.	4
18	Яндиев Д .	3
19	Казбеги А.	2
20	Къамел кхиор	8
21	1амийнарг карладаккхар	1
22	Жам1 дар.	1
23	Дерриге	102

11 класс (102 сахьт)

№	Хьеха билгалдинарг	Сахьт
1	Довзийтар	1
2	Сулейманов А.С.	2
3	Айдамиров А.1	5
4	Ахматова Р. С.	3
5	Арсанукаев Ш.1.	7
6	Шайхиев 1.Х.	3
7	Рашидов Ш.Р.	5
8	Дикаев М.Д.	4
9	Ахмадов М.М.	4
10	Бексултанов М.Э.	3
11	Исаева М. С.	5
12	Музаев Н. Д.	3
13	Нунуев С.-Х.	3
14	Ибрагимов К.	2
15	Яшуркаев С.	4
16	Казбеги А.	3
17	Кулиев К.Ш.	2
18	Къамел кхиор	8

19	Рецензи язъяр	1
20	1амийнарг карладаккхар	2
21	Дерриге	102